

Υπόθεση C-326/22

**Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98,
παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου**

Ημερομηνία καταθέσεως:

13 Μαΐου 2022

Αιτούν δικαστήριο:

Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie
(Πολωνία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

18 Μαρτίου 2022

Ενάγουσα:

Z. sp. z o.o.

Εναγομένη:

A. S.A.

Αντικείμενο της κύριας δίκης

Αίτημα να υποχρεωθεί η εναγομένη (τράπεζα) να προσκομίσει έγγραφα συμβάσεων καταναλωτικής πίστης, τα οποία, κατά την ενάγουσα, είναι απαραίτητα για την προβολή αξιώσεων περί επιστροφής από την εναγομένη εξόδων της σύμβασης πιστώσεως εκτός των τόκων.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Ερμηνεία του άρθρου 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2008, L 133, σ. 66)· άρθρο 267 ΣΛΕΕ.

Προδικαστικό ερώτημα

Έχει το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/48, ερμηνευόμενο με γνώμονα την αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την έννοια ότι καταναλωτής ή επαγγελματίας στον οποίο ο καταναλωτής εκχώρησε τα δικαιώματά του εκ της εν λόγω διάταξης της οδηγίας δύναται βάσει αυτής να ζητήσει την εκ μέρους του πιστωτή προσκόμιση αντιγράφου της σύμβασης (και των όρων της συμβάσεως), καθώς και την προσκόμιση στοιχείων σχετικά με την εξόφληση του δανείου, τα οποία είναι απαραίτητα για τη διακρίβωση της ορθότητας του υπολογισμού των καταβληθέντων στον καταναλωτή ποσών για την επιστροφή, κατ' αναλογία, μέρους των εξόδων του δανείου λόγω της πρόωρης εξόφλησής του και, αφετέρου, για την άσκηση αγωγής με αίτημα την ενδεχόμενη επιστροφή των ως άνω ποσών;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης και νομολογία του Δικαστηρίου

Οδηγία 2008/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τις συμβάσεις καταναλωτικής πίστης και την κατάργηση της οδηγίας 87/102/ΕΟΚ του Συμβουλίου: άρθρο 16, παράγραφος 1

Απόφαση του Δικαστηρίου, της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame κ.λπ, EU:C:1990:257

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

- 1) Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (νόμος της 12ης Μαΐου 2011 περί καταναλωτικής πίστης, Dziennik Ustaw του 2022, θέση 246), στο εξής: νόμος περί καταναλωτικής πίστης: άρθρο 49, παράγραφοι 1 και 2
- 2) Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (νόμος της 17ης Νοεμβρίου 1964 - Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας, Dziennik Ustaw του 2021, θέση 1805), στο εξής: ΚΠολΔ: άρθρα 19, παράγραφος 1, 98, παράγραφος 1, 130, παράγραφοι 1 και 2, 130^{1α}, παράγραφοι 1 έως 3, 187, παράγραφος 1, σημείο 1, 248.
- 3) Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (νόμος της 23ης Απριλίου 1964 - Αστικός Κώδικας, Dziennik Ustaw του 2020, θέση 1740): άρθρο 123, παράγραφος 1, σημείο 1.

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Η εναγομένη (τράπεζα) συνήψε συμβάσεις καταναλωτικής πίστης με πλείονες δικαιιοπάροχους της ενάγουσας (καταναλωτές).

- 2 Τα δάνεια που συνήψε κάθε καταναλωτής εξοφλήθηκαν πριν από τη λήξη της περιόδου αποπληρωμής τους.
- 3 Οι καταναλωτές, που είχαν συνάψει με την εναγομένη συμβάσεις καταναλωτικής πίστης, μεταβίβασαν τις απαιτήσεις τους στην ενάγουσα, δυνάμει συμβάσεων εκχώρησης, για την επιστροφή των οφειλόμενων ποσών σύμφωνα με το άρθρο 49, παράγραφοι 1 και 2 σε συνδυασμό με το άρθρο 5, σημείο 6, στοιχεία α) και β) του νόμου περί καταναλωτικής πίστης (επιστροφή εξόδων της πίστωσης εκτός των τόκων) που θα λάμβαναν από την εναγομένη.
- 4 Η ενάγουσα, η οποία απέκτησε τα δικαιώματα αυτά, ζητεί από την εναγομένη να παραδώσει τις σχετικές συμβάσεις καταναλωτικής πίστης με τους όρους που τις διέπουν και τις συμπληρωματικές αυτής συμβάσεις, περιλαμβανομένων των ασφαλιστικών συμβάσεων και των γενικών όρων τους, καθώς και να παράσχει ορισμένες πληροφορίες, δεδομένου ότι οι ενδιαφερόμενοι καταναλωτές δεν διαθέτουν αντίγραφα των συμβάσεων (λόγω απώλειάς τους).
- 5 Επιπλέον, η ενάγουσα ζήτησε να υποχρεωθεί η εναγομένη να παράσχει ορισμένες πληροφορίες σχετικά με τις συναφθείσες συμβάσεις πίστωσης.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 6 Δεν αμφισβητείται ότι η εναγομένη και οι δικαιούχοι της ενάγουσας συνδέονται μέσω συμβάσεων καταναλωτικής πίστης.
- 7 Η εναγομένη αρνείται να ικανοποιήσει το αίτημα της ενάγουσας και ισχυρίζεται ότι δεν υφίσταται νομική βάση για την παράδοση των συμβατικών εγγράφων που ζητήθηκαν από την ενάγουσα (καθώς και από τους δικαιούχους της), έστω και αν, όπως εν προκειμένω, οι καταναλωτές απάλλαξαν την εναγομένη από την υποχρέωση τηρήσεως του τραπεζικού απορρήτου και εξουσιοδότησαν την ενάγουσα να ζητήσει την προσκόμιση των συμβάσεων δανείου που είχαν συναφθεί μεταξύ της εναγομένης και συγκεκριμένων καταναλωτών.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασης περί παραπομπής

- 8 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ανακύπτει ζήτημα που απαιτεί την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, συγκεκριμένα δε του άρθρου 16 της οδηγίας 2008/48 σε συνδυασμό με την αρχή της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης. Αδιαμφισβήτητα, τόσο ο νομοθέτης της Ένωσης όσο και ο εθνικός νομοθέτης, επιδιώκοντας να διασφαλίσουν υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, έχουν προβλέψει τη δυνατότητα του να ανακτήσει μέρος των εξόδων που καταβλήθηκαν στο πλαίσιο σύμβασης δανείου σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης. Εντούτοις, από τις διατάξεις του εθνικού δικαίου προκύπτει ότι η ύπαρξη τέτοιας αξίωσης πρέπει να αποδεικνύεται από τον ενάγοντα (καταναλωτή), όπερ δεν μπορεί να συμβεί χωρίς να προσκομιστεί στο δικαστήριο η σύμβαση ως αποδεικτικό στοιχείο.

- 9 Όπως προκύπτει, χωρίς τη σύμβαση και τις πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο αποπληρωμής του δανείου, δεν είναι δυνατή η εκ μέρους του καταναλωτή εκτίμηση, αφενός, της ορθότητας του εκ μέρους του δανειστή υπολογισμού των αποδοτέων εξόδων, εκτός των τόκων, και, αφετέρου, της ύπαρξης συμφέροντος προς άσκηση αγωγής. Τούτο, όμως, δημιουργεί σοβαρές αμφιβολίες ως προς την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος του καταναλωτή να εξοφλήσει αναλογικά μέρος των εξόδων της καταναλωτικής πίστης εκτός των τόκων, στην περίπτωση που ουδόλως μπορεί να ελέγξει αν και σε ποιο βαθμό θα πρέπει να του επιστραφούν έξοδα του δανείου εκτός των τόκων.
- 10 Το αιτούν δικαστήριο λαμβάνει υπόψη ότι ο καταναλωτής δεν υποχρεούται να τηρεί αντίγραφο της σύμβασης. Συνήθως ο καταναλωτής δεν έχει τις τεχνικές δυνατότητες να τηρεί μόνιμα αντίγραφα των συμβάσεων που έχει συνάψει, δεδομένου ότι τα συμβαλλόμενα μέρη του άρθρου 49 του νόμου περί καταναλωτικής πίστης είναι συνήθως πρόσωπα με χαμηλά εισοδήματα, τα οποία λαμβάνουν πολλά βραχυπρόθεσμα δάνεια που εμπίπτουν στον ορισμό της καταναλωτικής πίστης. Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι δυνατόν οι εν λόγω καταναλωτές να απωλέσουν τα αντίγραφα των συμβάσεων τα οποία τους παραδόθηκαν, ενώ κατά την αποπληρωμή του καταναλωτικού δανείου πολλοί από αυτούς μπορεί να μην έχουν πλέον στη διάθεσή τους αντίγραφο σύμβασης, ενδεχόμενο που καθιστά αδύνατη την αποτελεσματική διακρίβωση των αξιώσεών τους έναντι του πιστωτή, βάσει του άρθρου 49 του νόμου περί καταναλωτικής πίστης.
- 11 Συνήθης είναι η πρακτική της αποπληρωμής προηγούμενου δανείου μέσω της λήψης νέου. Σε τέτοια περίπτωση, δεν μεταφέρονται χρήματα σε λογαριασμό του καταναλωτή, οπότε αυτός δεν διαθέτει ακριβή στοιχεία ως προς τον χρόνο εξόφλησης της οφειλής.
- 12 Η κατάσταση του καταναλωτή δεν μπορεί να βελτιωθεί από το ότι μπορεί να απευθυνθεί σε ιδιωτικές επιχειρήσεις παρέχουσες πληροφορίες σχετικά με την οφειλή. Πράγματι, τούτο συνεπάγεται πρόσθετες επιβαρύνσεις δυνάμενες να παρακωλύσουν την ικανοποίηση της απαίτησής του εκ του δικαίου της Ένωσης. Επιπλέον, η ενημέρωση αυτή δεν είναι πλήρης ούτε περιέχει απαραίτητα πληροφορίες σχετικά με το σύνολο των αναληφθεισών υποχρεώσεων.
- 13 Μολονότι βάσει των εθνικών δικονομικών διατάξεων υπάρχει η δυνατότητα το δικαστήριο να υποχρεώσει συγκεκριμένο πρόσωπο σε παράδοση ορισμένων εγγράφων (άρθρο 248 ΚΠολΔ), εντούτοις η συγκεκριμένη υποχρέωση δεν αφορά την αποσαφήνιση αξίωσης, ενώ τυγχάνει εφαρμογής μόνον κατόπιν της ασκήσεως αγωγής.
- 14 Παράλληλα, προϋπόθεση της άσκησης αγωγής είναι ο ακριβής προσδιορισμός της αξιώσεως (άρθρο 187, παράγραφος 1, σημείο 1, ΚΠολΔ), ο οποίος είναι αδύνατος εάν ο καταναλωτής ή ο νόμιμος διάδοχός του δεν έχει στη διάθεσή του τη σύμβαση δανείου και τα στοιχεία για την ημερομηνία αποπληρωμής της οφειλής. Σε τέτοια περίπτωση, ο προεδρεύων δικαστής πρέπει να διατάξει τη συμπλήρωση

των τυπικών ελλείψεων της αγωγής (άρθρο 130, παράγραφος 1, ΚΠολΔ) και κατά συνέπεια, σε περίπτωση αδυναμίας τέτοιας συμπλήρωσης, μπορεί να απορρίψει την αγωγή, με αποτέλεσμα να μην επέλθουν οι συνέπειες που συνδέονται εκ του νόμου με την άσκηση της συγκεκριμένης αγωγής (άρθρο 130, παράγραφος 2, ΚΠολΔ).

- 15 Ο καταναλωτής που εκπροσωπείται από επαγγελματία φέρει και τον κίνδυνο απόρριψης της αγωγής χωρίς να ζητηθεί από αυτόν η διόρθωσή της (άρθρο 130^{1α} ΚΠολΔ), ενώ υφίσταται δικαίωμα διόρθωσης της αγωγής εντός δύο εβδομάδων από την επίδοση της απορριπτικής διάταξης (άρθρο 130^{1α}, παράγραφος 2, ΚΠολΔ).
- 16 Αν, αντιθέτως, ο καταναλωτής διατύπωσε την αξίωσή του εκ παραδρομής, σε περίπτωση υπέρβασης του πραγματικά οφειλόμενου ποσού, τούτο θα είχε ως αποτέλεσμα την απόρριψη της αγωγής του και την καταδίκη του στα δικαστικά έξοδα. Στην πολωνική δικαστική πρακτική κρατούσα είναι η άποψη ότι ηττάται ο ενάγων ο οποίος παραιτείται από την αγωγή ή του οποίου η αγωγή απορρίπτεται, εξαιρουμένης της περίπτωσης εξόφλησης εκ μέρους του εναγομένου κατά τη διάρκεια της δίκης.
- 17 Γίνεται δεκτό στην εθνική δικαστική πρακτική ότι ο ενάγων μπορεί να αποδείξει ότι η άσκηση αγωγής ήταν αναγκαία για την προάσπιση των δικαιωμάτων του και ότι, στην περίπτωση αυτή, δεν καταδικάζεται στα ανωτέρω δικαστικά έξοδα. Ωστόσο, κατάσταση όπως η επίμαχη εν προκειμένω δεν εμπίπτει στην πάγια δικαστική πρακτική, οπότε είναι δυνατόν ορισμένα δικαστήρια να διαπιστώνουν στην περίπτωση αυτή ότι ο καταναλωτής ευθύνεται για την αδυναμία προσδιορισμού του ύψους της αξίωσης λόγω απώλειας της σύμβασης και ότι θα πρέπει, ως εκ τούτου, να επιβαρύνεται με τα σχετικά έξοδα. Η μη επιβάρυνση του ενάγοντος, που παραιτήθηκε εν μέρει από την αγωγή, αποτελεί εξαίρεση από την αρχή της ευθύνης των διαδίκων ως προς την έκβαση της διαδικασίας (άρθρο 98, παράγραφος 1, ΚΠολΔ). Η εξαίρεση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται στενά, στοιχείο που προκαλεί στον καταναλωτή ιδιαίτερη αβεβαιότητα ως προς την άσκηση της αγωγής.
- 18 Αν ο καταναλωτής είχε ασκήσει αγωγή αξιώνοντας χαμηλότερο ποσό από εκείνο που του οφειλόταν, θα διέτρεχε τον κίνδυνο παραγραφής της αξιώσεως όσον αφορά το υπόλοιπο ποσό. Κατά πάγια εθνική δικαστική πρακτική γίνεται δεκτό ότι το άρθρο 123 του Αστικού Κώδικα, το οποίο αφορά τη διακοπή της παραγραφής, προβλέπει ότι, κατά κανόνα, η άσκηση αγωγής διακόπτει την παραγραφή μόνο για το μέρος της προβαλλομένης με την αγωγή αξίωσης.
- 19 Εξαίρεση από τον εν λόγω κανόνα γίνεται δεκτή μόνο για αξιώσεις των οποίων δεν μπορεί να προσδιορισθεί το ύψος κατά τον χρόνο υποβολής της αγωγής, καθόσον προκύπτουν από την εκ μέρους του δικαστηρίου αποτίμηση συγκεκριμένων περιουσιακών στοιχείων σε δεδομένη στιγμή. Τούτο δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

- 20 Η έλλειψη σύμβασης δεν επιτρέπει στον καταναλωτή να εκτιμήσει ούτε αν είναι σε θέση να εγείρει τις αξιώσεις του, ούτε να ελέγξει αν το δάνειο του εξοφλήθηκε προσηκόντως κατόπιν πρόωρης εξόφλησης. Ο καταναλωτής είναι το ασθενές μέρος της σύμβασης και, αντιθέτως προς τους επαγγελματίες, δεν έχει τη δυνατότητα να αποθηκεύει κατάλληλα κάθε σημαντικό γι' αυτόν έγγραφο. Η απώλεια του αντιγράφου της σύμβασης κατά τον χρόνο συνάψεώς της συνεπάγεται ότι ο καταναλωτής στερείται πραγματικά της δυνατότητας προβολής των αξιώσεων του δυνάμει του άρθρου 49, παράγραφοι 1 και 2, του νόμου περί καταναλωτικής πίστης (και, ως εκ τούτου, και των αξιώσεων που βασίζονται ρητώς στο άρθρο 16 της οδηγίας 2008/48) και της δυνατότητας να εκτιμήσει το βάσιμο των εν λόγω αξιώσεων.
- 21 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να διασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης. Η απαίτηση αυτή συνεπάγεται επίσης ότι, όταν τούτο κρίνεται αναγκαίο, τα δικαστήρια μπορούν να λαμβάνουν μέτρα που δεν προβλέπονται από κανόνα εθνικού δικαίου (απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Ιουνίου 1990, C-213/89, Factortame κ.λπ., EU:C:1990:257). Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται εάν, υπό το πρίσμα της αρχής της αποτελεσματικότητας του δικαίου της Ένωσης, παρέχεται βάσει του άρθρου 16 της οδηγίας 2008/48 δικαίωμα να ζητούνται έγγραφα όπως η σύμβαση καταναλωτικής πίστης η οποία εξοφλήθηκε πρόωρα, καθώς και πληροφορίες για την ημερομηνία και το ποσό εξόφλησης του δανείου, εφόσον η προσκόμισή τους είναι απαραίτητη για την εκτίμηση του βásiμου της αγωγής και για την αποτελεσματική άσκησή της, χωρίς να επιβαρύνεται απαραίτητα ο διάδικος με τα έξοδα της διαδικασίας ή να παραγράφεται μέρος της αξίωσης.
- 22 Εάν ο καταναλωτής δεν μπορεί να εγείρει τέτοια αξίωση, η άσκηση των δικαιωμάτων που προκύπτουν από το άρθρο 16 της οδηγίας 2008/48 θα καθίστατο ουσιωδώς δυσχερέστερη. Πράγματι, η άσκηση αγωγής ενέχει σημαντικό κίνδυνο δυνάμενο να αποθαρρύνει τον καταναλωτή από την προβολή της ως άνω αξιώσεως.
- 23 Η ίδια η απώλεια της σύμβασης στερεί επίσης από τον καταναλωτή το δικαίωμα να εκτιμήσει την αναγκαιότητα και τον οικονομικώς συμφέροντα χαρακτήρα της ασκήσεως αγωγής. Επομένως, ο καταναλωτής ή το πρόσωπο που υποκαθίσταται στα δικαιώματά του (κατόπιν της σύμβασης εκχώρησης) δεν έχει καμία δυνατότητα να αποδείξει σαφώς την κατάστασή του, στοιχείο το οποίο μπορεί επίσης να αποθαρρύνει την άσκηση αγωγής κατά του πιστωτή. Το σύνολο των περιστάσεων αυτών έχει ως συνέπεια, αφενός, τα ως άνω πρόσωπα να μην μπορούν να προβάλλουν τα δικαιώματά τους έναντι του πιστωτή και, αφετέρου, η άσκηση των εν λόγω δικαιωμάτων, για τις περιπτώσεις όπου θα ασκηθεί αγωγή παρά την έλλειψη σαφούς εκτίμησης περί του βásiμου των αξιώσεών τους, καθίσταται ουσιωδώς δυσχερέστερη (λόγω των σοβαρών κινδύνων που συνεπάγεται για τον ενάγοντα η άσκηση αγωγής).